

1 אָלָא אַם הַחֲלִיף גְּוִייתָא לְבְרִייתָא – פּרשׂה פּנימית ועשה אותה
 2 חיצונית, וּבְרִייתָא לְגוּוייתָא – ואת החיצונית עשה פנימית, כגון שנתן
 3 את פרשת 'והיה כי יביאך' בתפילין קודם פרשת 'קדש לי' או
 4 שהקדים פרשת 'והיה אם שמוע' לפרשת 'שמע'. אָבָל אַם הַחֲלִיף
 5 גְּוִייתָא לְגוּוייתָא – פרשה פנימית עם פנימית, כגון שהקדים את
 6 פרשת 'שמע' לפרשת 'והיה כי יביאך', וּבְרִייתָא לְבְרִייתָא – או
 7 שהחליף פרשה חיצונית עם חיצונית, כגון שנתן את פרשת 'והיה אם
 8 שמוע' בשמאלו של המניח ואת פרשת 'קדש לי' בימינו של המניח,
 9 לית לן פה – אין לחוש בזה.
 10 אָמַר לִיה רַבָּא לַאבִּי, מָא שְׁנָא גְּוִייתָא לְבְרִייתָא וּבְרִייתָא לְגוּוייתָא
 11 – במה שונה כשהחליף פרשה פנימית עם חיצונית ופרשה חיצונית
 12 עם פנימית דלא יצא ידי חובתו, משום דהך דבְּעֵי לְמִיחֻי אֲוִירָא לֹא
 13 קָא חֲוִיָא – שהפרשה שצריכה לראות את האויר, כלומר להיות
 14 חיצונית, כעת אינה רואה את האויר אלא היא פנימית, וְהָא דְלֹא קָא
 15 בְּעֵי לְמִיחֻי אֲוִירָא קָא חֲוִיָא – והפרשה שאינה צריכה לראות את
 16 האויר, כלומר שצריכה להיות פנימית, כעת היא חיצונית ורואה את
 17 האויר, אַם כֵּן, בְּרִייתָא לְבְרִייתָא וּגְוִייתָא לְגוּוייתָא נָמִי – גם
 18 כשהחליף פרשה חיצונית עם חיצונית או פרשה פנימית עם פנימית
 19 יש לפסול את התפילין, משום דהך דבְּעֵי לְמִיחֻי אֲוִירָא דִּימִין קָא
 20 חֲוִיָא אֲוִירָא דְשְׂמָאל – שהפרשה שצריכה לראות את האויר בצד
 21 ימין של התפילין, כלומר להיות נתונה בימין, כעת היא שמאלית
 22 ורואה את האויר בצד שמאל של התפילין, וְדִשְׂמָאל קָא חֲוִיָא
 23 אֲוִירָא דִּימִין – והפרשה שצריכה לראות את האויר בצד שמאל של
 24 התפילין, כלומר להיות נתונה בשמאל, כעת היא ימנית ורואה את
 25 האויר בצד ימין של התפילין, אָלָא לֹא שְׁנָא – אין הדין שונה בין אם
 26 החליף פנימית עם חיצונית וחיצונית עם פנימית, ובין אם החליף
 27 פנימית עם פנימית או חיצונית עם חיצונית, ובכל אופן שהפרשיות
 28 שלא כסדרן, התפילין פסולות.
 29 הגמרא מבארת דינים נוספים בהלכות תפילין: וְאָמַר רַב תַּנְהַל אָמַר
 30 רַב, תִּיתוּרָא דְתַפִּילִין – לאחר שמכניסים את היריעות שבהן
 31 כתובות הפרשיות לתוך הבתים, חותכים את העור שסביב הבתים
 32 בשלושה מצדדיו, ואת העור הנותר בצד הרביעי מקפלים ומניחים
 33 אותו על הצד התחתון של התפילין, ותופרים את שלושת הצדדים
 34 של הבית עם העור המקופל, והוא בית מושבו של תפילין, ונראה
 35 כעין דף של גשר, ונקרא 'תיתורא', והמקור שצריך לעשות כך הוא
 36 הַלֵּבָה לְמִשְׁה מְסִינִי.
 37 אָמַר אַבְיִי מְעַבְרָתָא דְתַפִּילִין – במקום הכיפוף של העור (שהמשכו
 38 הוא התיתורא) יש להשאיר ריח בין העור העליון לעור התחתון,
 39 ובריוח זה מכניסים את רצועות התפילין כדי שלא תהא קבועה
 40 במקומה אלא אם ירצה יוכל למשוך אותה כדי להאריך או לקצר
 41 את הרצועה שסביב הראש, ומקום זה שיש בו ריח נקרא 'מעברתא'
 42 על שם שהרצועה עוברת בו, והמקור שצריך לעשות כך הוא הַלֵּבָה
 43 לְמִשְׁה מְסִינִי.
 44 וְאָמַר אַבְיִי, שִׁי'ן שָׁל תַּפִּילִין שֶׁל רֹאשׁ, שְׁעוּשִׁים מִשְׁנֵי צִידֵי הַבַּתִּים
 45 קמטים דקים בעור, ונראים כעין האות שִׁי'ן, המקור שצריך לעשות
 46 כך הוא הַלֵּבָה לְמִשְׁה מְסִינִי. וְצִרְיָן שִׁינְעֵי חֲרִי'ן שְׁבִין בֵּית לְבֵית
 47 לְמָקוֹם הַתַּפֵּר לְמַטָּה, דהיינו עד בית מושבו שהוא התיתורא. רַב
 48 דִּימִי מְנַהֲרֵדְעָא אָמַר, בֵּינָן דְמִנְכַּר – כיון שהחרין ניכר למעלה
 49 קצת, לֹא צִרְיָן שִׁינְעֵי עַד הַתִּיתוּרָא.
 50 וְאָמַר אַבְיִי, הָאִי קוּלְפָא דְתַפִּילִין – הקלף שעליו כותבים את
 51 פרשיות התפילין, צִרְיָן לְמִיבְדַּקְיָה – לבדוק קודם שכותבים עליו,
 52 מפני דְדִילְמָא אִיתָּ בֵּיה רִיעוּתָא – שיש לחשוש שמה שבו נקב,
 53 וּבְעֵינָא – וצריך לרעובתה תָּמָה – שלמה, וְלִיבָא – ואם יכתבו את
 54 הפרשה על הנקב, הכתיבה לא תהא תמה. רַב דִּימִי מְנַהֲרֵדְעָא אָמַר,
 55 לֹא צִרְיָן לְבַדּוּק אַתְּ הַקֶּלֶף קוּדָם הַכְּתִיבָה, אלא קוּלְמוּסָא בְּדִיק לָהּ
 56 – הקולמוס שבו כותבים את הפרשיות בודק את הקלף, וכמבואר
 57 במסכת חולין (קט"ו) שכל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב.
 58 אָמַר רַבִּי יִצְחָק, רְצוּעוֹת הַתַּפִּילִין שְׁצִרְכוּ שְׁתֵּי הַיְהִיבָה שְׁחִירוֹת,
 59 המקור לזה הוא הַלֵּבָה לְמִשְׁה מְסִינִי. מִיתִיבֵי, תַּפִּילִין אִין קוּשְׁרִין
 60 אוֹתָן אָלָא בְּמִינָן שֶׁל הַבַּתִּים הַפְּרִשְׁוֹת, דהיינו ברצועות של עור
 61 ולא של משי ופשתן, ויכולות הרצועות להיות בֵּין יְרוּקוֹת וּבֵין

62 שְׁחִירוֹת וּבֵין לְבָנוֹת, אַבְל אֲדוּמוֹת לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן, מְפַנֵּי גְּנָאִי –
 63 שמה יאמרו שהוא מגרד בבשרו והרצועות האדימו מדם פצעיו,
 64 וְדָבָר אַחֵר – ושמה יאמרו שבעל את אשתו כשהיא נדה והרצועות
 65 האדימו מדמה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידוֹ שָׁל רַבִּי עֲקִיבָא
 66 שְׁהָיָה קוּשֵׁר תַּפִּילָיו בְּלִשְׁנוֹת צִמְרָא שֶׁל תְּבַלְתָּ – הצבועות בתכלת,
 67 וְלֹא אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא דָבָר, וְכִי אִיפְשֵׁר שְׂאוֹתוֹ צְדִיק רָאָה אַת
 68 תַּלְמִידוֹ עוֹשֶׂה כֵּן וְלֹא מִיָּחָה בּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, הֵן, לֹא רָאָה אוֹתוֹ, וְאִם
 69 רָאָה אוֹתוֹ לֹא הָיָה מְנִיחוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן מַעֲשֶׂה בְּהוֹרְקָנוֹס בְּנֵי שָׁל
 70 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס שְׁהָיָה קוּשֵׁר תַּפִּילָיו בְּלִשְׁנוֹת צִמְרָא שֶׁל
 71 אֲרָגְמָן – הצבועות בארגמן, וְלֹא אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס
 72 דָבָר, וְכִי אִיפְשֵׁר שְׂאוֹתוֹ צְדִיק רָאָה אַתְּ בְּנֵי עוֹשֶׂה כֵּן וְלֹא מִיָּחָה בּוֹ.
 73 אָמְרוּ לוֹ, הֵן, לֹא רָאָה אוֹתוֹ, וְאִם רָאָה אוֹתוֹ לֹא הָיָה מְנִיחוֹ
 74 לַעֲשׂוֹת כֵּן. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: קָתְנִי מִיָּחָה – מכל מקום שנינו בברייתא
 75 שאפשר לעשות את רצועות התפילין בֵּין יְרוּקוֹת וּבֵין שְׁחִירוֹת וּבֵין
 76 לְבָנוֹת. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא קִשְׂיָא, בְּאִן מְכַפְּנִים – בצד הפנימי של
 77 הרצועות הסמוך לבשר הרצועות יכולות להיות ירוקות או לבנות,
 78 בְּאִן מְכַחוּץ – ובצד החיצוני של הרצועות כלפי האויר הרצועות
 79 צריכות להיות שחורות. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי – אם הברייתא מדברת
 80 מְכַפְּנִים, מָא גְּנָאִי וְדָבָר אַחֵר, הֲלֵא אִין רְוִאִים אַתְּ הַצֵּבַע הָאֲדוּם
 81 שֶׁל הַרְצוּעוֹת. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִיבָא וְיִמְנִין דְמַתְּהַפְּכִין לִיָּה –
 82 לפעמים הרצועות מתהפכות והצד הפנימי עלול להייראות כלפי
 83 חוץ.
 84 תַּנְהַל בְּרִייתָא, תַּפִּילִין מְרֻבְּעוֹת, כלומר בתי התפילין שצריכים
 85 להיות מרובעים, המקור לזה הוא הַלֵּבָה לְמִשְׁה מְסִינִי. אָמַר רַב
 86 פְּפָא, התפילין צריכות להיות מרובעות בַּתַּפְּרָן – ברוחב התפילין,
 87 כשתופר את התיתורא וזהו שלא ימשוך את התפירה ויקצר את
 88 הרוחב, וּבְאֵלְכָסוֹן – שיהיה היבוע מכון ארכו כרוחבו, דהיינו
 89 שאורך התפילין יהיה בדיוק כמו רוחב התפילין, עד שהאלכסון של
 90 התפילין יהיה כמו שאמרו חכמים שיעור האלכסון של מרובע
 91 שהוא שתי חמישיות יותר מהרוחב והאורך.
 92 הגמרא מביאה משנה המסייעת להברייתא: לִימָא מְסִינֵי לִיָּה – האם
 93 נאמר שמשנה זו מסייעת להברייתא, ששנינו במשנה (מגילה ד"ה),
 94 הַעוֹשֶׂה תַּפִּילָתוֹ – את התיתורא של התפילין שלו עָגוּלָה כמו דופן
 95 ביצה, יש בזה סְכָנָה שיכנס בפתח ויכה את ראשו במשקוף ויכנסו
 96 התפילין בראשו, וְאִין פֶּה מְצוּהָ מִפְּנֵי שֶׁהִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי
 97 שֶׁהַתַּפִּילִין תְּהִינָה מְרֻבְּעוֹת. אָמַר רַב פְּפָא, אִין לְהוֹכִיחַ מִמְּשֵׁנָה זו
 98 לְהַבְרִייתָא, מִפְּנֵי שְׁמַתְנִיתָן – המשנה מדברת באופן דְעֵבְדָא כִּי
 99 אֲמִינוּא – שעשה את התפילין כמו אגוז, שבית מושכן שהוא
 100 התיתורא מחודד ביותר ואז יש גם חשש סכנה בדבר, אַבְל אַם עֲשָׂאן
 101 עֲגוּלוֹת כְּמוֹ עֵגֶל אוֹ טִבְעַת יִתְכֵּן שְׁהֵן כְּשֵׁרֹת מִפְּנֵי שִׁישׁ לְהֵן בֵּית
 102 מוֹשֵׁב, וְחִדְוִשָׁה הַבְּרִייתָא שֶׁהִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי הִיא שֶׁאֵף בְּאוֹפֵן כּוּה
 103 הַתַּפִּילִין פְּסוּלוֹת.
 104 אָמַר רַב הוֹנָא, תַּפִּילִין כֹּל זְמַן שְׁפַנֵּי מְכַלָּא קְוִימָת – שהעור של
 105 הבתים שלם מלמעלה, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ קָרַע בֵּין הַבַּתִּים, בְּשִׁירוֹת. רַב
 106 חֲסִדָא אָמַר, נְפִסְקוּ – נקרעו שְׁתֵּימִים – שתי דפנות של שני בתים, ופני
 107 טבלא קיימת, בְּשִׁירוֹת, אַבְל אַם נִקְרַעו שְׁלֹשׁ דְּפִנוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ בַּתִּים,
 108 פְּסוּלוֹת. אָמַר רַבָּא, הָא דְאָמַרְתָּ – מה שאמרת שאם נקרעו שְׁתֵּימִים
 109 הַתַּפִּילִין בְּשִׁירוֹת, לֹא אֲמַרְן – לא אמרנו זאת אָלָא אַם נִקְרַעו זֶה
 110 שְׁלֹא בְּגִנְדָא זֶה, כלומר שנקרעה דופן של בית אחד, ולידו יש בית
 111 שלם, ולאחריו נקרעה דופן של בית נוסף, אָבָל אַם נִקְרַעו זֶה בְּגִנְדָא
 112 זֶה – שני בתים סמוכים, התפילין פְּסוּלוֹת. וְזֶה בְּגִנְדָא זֶה נָמִי – וגם
 113 באופן שנקרעו שני בתים סמוכים, לֹא אֲמַרְן – לא אמרנו שהתפילין
 114 פְּסוּלוֹת אָלָא בְּחִדְוִשָׁתָא, בַּתַּפִּילִין חֲדוּשׁוֹת, שוודא העור מהקולקל,
 115 אָבָל בְּעֵתִיבְתָא – בתפילין ישנות לית לן פֶּה – אין לחוש בזה. אָמַר
 116 לִיָּה אַבְיִי רַבִּי יוֹסֵף, תִּיבִי דְמִינֵי חֲתָתָא וְתִיבִי דְמִינֵי עֵתִיקָתָא –
 117 מתי נחשבות התפילין חדשות ומתי נחשבות ישנות. אָמַר לִיָּה רַב
 118 יוֹסֵף, כֹּל תִּיבָא כִּי מִיתְּלִי בִּיה בְּשִׁלְחָא וְהָדָר תְּלִים – היכן שאם
 119 אוּחוּז בְּעוֹר וּמוֹתַח אוֹתוֹ וְלֵאחַר מִכֵּן מְנִיחַ אַתְּ הָעוֹר הוּא מְתַכוּץ
 120 בְּחִזְרָה, אֵלּוֹ עֵתִיקָתָא – ישנות, וְאִדְךָ – ובאופן הפוך, דהיינו אם
 121 אוּחוּז בְּעוֹר וּמוֹתַח אוֹתוֹ וְלֵאחַר מִכֵּן מְנִיחוֹ וְהָעוֹר אִינוֹ מְתַכוּץ
 122 בְּחִזְרָה, אֵלּוֹ חֲדוּשָׁתָא – חדשות.

מנחות דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנא

46 מר בריה דרבנא עבד בדין – היה נוהג כמנהגינו ותולה את
47 הרצועות מלפניו.
48 הגמרא מבארת את דין קשר התפילין של ראש: **אמר רב יהודה**
49 **בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב** – (משמו של רב), **קשר**
50 **של תפילין**, כלומר, דין זה שיש לקשור את רצועות התפילין של
51 ראש באופן שיראה הקשר כצורת האות דל"ת, **הלכה** היא שנאמרה
52 **למשה מסיני**. **אמר רב נחמן**, ונזייתן – נוי הקשר ופיו, כלומר הצד
53 שבו ניכרת צורת האות דל"ת, צריך להיות פונה לבר – לצד חוץ.
54 מספרת הגמרא בענין זה: **רב אשי הוה יתיב** – היה יושב קמיה דמר
55 **וזנבא, איתהפכא ליה** – התהפכה לאחד מהם הרצועה דתפילין
56 של ראש, באופן שלא היתה אות הדל"ת ניכרת. **אמר ליה** – אמר לו
57 חבירו, **לא סבר לה מר** – וכי אין אדוני סובר כדברי רב נחמן שאמר
58 **נזייתן לבר**, שתהא הדל"ת ניכרת. **אמר ליה לאו אדעתאי** – שוגג
59 הייתי בדבר, ומקבל אני את דברך.
60 מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין קשר התפילין: נאמר בתורה
61 (דברים כח א), **ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך**.
62 **תניא** בברייתא שדרשת פסוק זה, **רבי אליעזר הגדול אמר, אלו**
63 **תפילין שבראש** – מקרא זה נאמר על התפילין של ראש, כלומר,
64 שבראות הגויים את ישראל עטורים בתפילין של ראש, ועל ידם הם
65 רשומים בשם ה', ייראו ויפחדו מהם.
66 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין קשר התפילין: נאמר בתורה
67 (שמות לג א), **והקרתני את כפי וקרתני את אחורי**, **אמר רב הנא**
68 **בר ביונא אמר רבי שמעון חסידא**, פסוק זה מלמד אותנו, **שהראה**
69 **לו תקדוש ברוך הוא למשה את הקשר של התפילין של ראש**,
70 שמקומו הוא מאחורי העורף.
71 הגמרא מביאה שתי הלכות לגבי אופן הנחת תפילין של ראש: **אמר**
72 **רב יהודה, קשר של תפילין, צריך שיהא מונח למעלה** – בגובה
73 הראש במקום מראית העין, ולא יניחנו למטה בצואר, **כדי שיהו**
74 **ישראל למעלה**, כלומר במעלה וחשיבות, ולא יהיו למטה.
75 הלכה נוספת: **וצריך שיהא הקשר מונח כלפי פנים**, כלומר, שיהיה
76 מיושר כנגד העורף שהוא מכוון כנגד הפנים, ולא יטה לצדי הראש,
77 **כדי שיהו ישראל לפנים**, כלומר שתהיה הברכה שרויה במעשה
78 ידיהם, ולא יהיו לאחור.
79 מביאה הגמרא שמועות אמוראים בענין הברכות שמברכים על
80 הנחת התפילין: **אמר רב שמואל בר ביבדאי אמר רב, ואמרי לה** –
81 **יש שהיו אומרים, אמר רב אחא אריבא אמר רב הונא, ואמרי לה,**
82 **אמר רב מנשיא אמר שמואל, תפילין מאימתי מכרך עליהן,**
83 **משעת הנחתן**, כלומר, לאחר שהניחן. תמדה הגמרא: **איני** – האם
84 כך הוא, **והא אמר רב יהודה אמר שמואל, כל המצות בולין,**
85 **מכרך עליהן עובר לעשייתן**, כלומר, קודם עשייתן, ולא לאחר
86 שעשאן. מבארת הגמרא: **אבוי ורבא דאמרי תרנייהו** – היו אומרים
87 שניהם, שפירוש משעת הנחתן הוא משעת הנחה – לאחר שכבר
88 הניחן על זרועו במקומן, ועד שעת קשיירה – קודם שיהדקן ויקשרן,
89 וכיון שקשירת התפילין היא מצותן, הברכה קודם הקשירה היא
90 'עובר לעשייתן'.

1 **ואי נמי** – אופן נוסף, **כל היכי דכי מתלי ביה במתנא** – היכן שאם
2 אוחז ברצועה התלויה בתפילין **אתייה אפתריה** – באות התפילין
3 אחריו, כלומר התפילין נמשכות יחד עם הרצועה, אלו תפילין
4 **תדתא** – חדשות, **ואידך** – ובאופן הפוך, אם אוחז ברצועה והתפילין
5 אינן נמשכות אחרי הרצועה אלא מתנתקות מהרצועה, אלו תפילין
6 **עתיקתא** – ישנות.
7 הגמרא דנה בדיני רצועות התפילין: **אבוי הוה יתיב קמיה דרב יוסף**
8 – היה יושב לפני רב יוסף, **איפסיק ליה רצועה דתפילי** – נפסקה לו
9 רצועת התפילין, **אמר ליה לרב יוסף, מהו למיקמריה** – מה דינן של
10 רצועות אלו, האם יכול לקושרן ויהיו התפילין כשירות. **אמר ליה רב**
11 **יוסף, וקשרתם** (דברים ו ח) ולמדים מכאן **שתהא קשירת**
12 התפילין **קשירה תמה** – נאה, ואם יש ברצועה קשר נוסף אין זו
13 קשירה נאה. **אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי, מהו**
14 **למתפריה ועיליה לתפירה לנאו** – האם יכול לתפור את הרצועה
15 הקרועה ולהכניס את בליטת התפירה בפנים ולא יראו שהרצועה
16 תפודה. **אמר לו רב אשי, פוק תוי מה עמא דבר** – צא וראה מה
17 העם נוהג, וכיון שאין נוהגים לתפור את הרצועות, אל תעשה כן.
18 **אמר רב פפא, גרדומי רצועות** – שיירי רצועות, דהיינו אם נחתכו
19 רצועות התפילין המשתלשלות לאחר הקשר ונשתירו מעט מהן,
20 התפילין **כשירות**. דוחה הגמרא: **ולאו מילתא היא** – דבר זה אינו
21 נכון, **מדאמרי בני רבי חייא, גרדומי תבלת** – שיירי חוטי תבלת
22 שבציצית שנפחתו משיעור הנצרך לציצית, וגרדומי **אזוב** – ושיירי
23 אזוב שבו מזים על טמא מת את המים שנותנים בהם אפר פרה
24 אדומה שנפחתו מהשיעור הנצרך להזאת טמא מת, **כשרין**, ולא
25 אמרו שגם גרדומי רצועות כשירות, ומשמע שרק **התם** – שם,
26 בגרדומי תבלת וגרדומי אזוב, הוא שכשרים, משום **דתשמישי**
27 **מצוה נינהו**, כלומר שהשתמשו בהם לקיום מצוה ואין בגופם
28 קדושה, **אכל הניא** – כאן, בגרדומי רצועות, **דתשמישי קדושה**
29 **נינהו**, כלומר שהם משמשים למצוה שיש בגופה קדושה, **לא** – אינן
30 כשירות. מדייקת הגמרא: ממה שדחינו את רב פפא ואמרנו שגרדומי
31 רצועות פסולות **מכלל** – משמע **דאית להו שיעורא** – שצריך שיהא
32 שיעור כלשהו לרצועות המשתלשלות מתפילין של ראש אחר
33 הקשר, שאם לא כן גרדומין היו כשרים, **וכמה שיעורייהו** – וכמה
34 הוא שיעורן של הרצועות. **אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש, עד**
35 **אצבע צרדה** – כשיעור שיש עד האצבע הסמוכה לאגודל. ונחלקו
36 אמוראים כמה הוא שיעור זה, **רב פהנא מתני פפוס** – היה מראה
37 באצבעותיו שהשיעור הוא כמה שאדם יכול לפתוח אצבעותיו בין
38 האצבע לאמה, **רב אשי מתני פשוט** – היה מראה באצבעותיו
39 שהשיעור הוא כמה שאדם יכול לפתוח אצבעותיו בין האצבע
40 לאגודל.
41 הגמרא מבארת היכן היו האמוראים תולים את רצועות התפילין של
42 ראש: **רבה קמר להו ופשיט ושרי להו** – כשהיה מניח תפילין, היה
43 קושר אותן בראשו ואת שיירי הרצועות שאחר הקשר היה פושט
44 ומשליכן על כתיפו מאחוריו. **רב אחא בר יעקב קמר להו ומתלית**
45 **להו** – היה קושר את התפילין בראשו ואת שיירי הרצועות היה קולע.